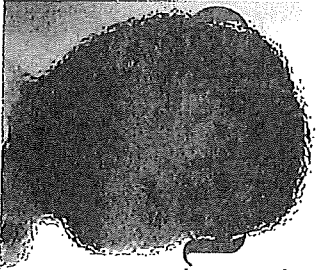
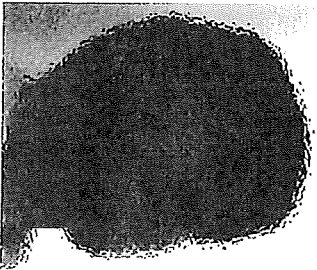
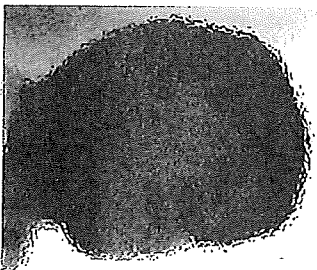

Mr.
Skeggs Beverley (1997)
Att bli respektabel

1
Göteborg: Daidalos

bi

resp
abel

Inledning: Processer, teorier och drivkrafter

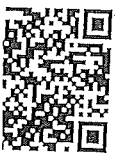
1

Jag tror att mina kläder talar om att jag är respektabel. [Mary, 1992]

Hela livet har jag velat säga: »Titta, jag är lika bra som du», och nu tror jag att det här huset säger det. Det säger: »Jag har klarat det, jag är respektabel och du kan inte sätta dig på mig» [Yvonne, 1992]

Respektabilitet är ett av de mest utmärkande tecknen på klassillhörighet. Respektabiliteten präglar vårt sätt att tala, vem vi talar med, hur vi klassificerar andra, vad vi studerar och hur vi vet vilka vi är (eller inte är). De som bryr sig om respektabilitet är oftast de som inte anses vara respektabla. Respektabilitet vore inget att bry sig om i det här sammanhanget, om inte arbetarklassen (Svart och Vit) ständigt hade beskrivits som färlig, förorenande, hotande, revolutionär, patologisk och respektlös.¹ Respektabilitet vore inget att önska sig, bevisa och uppnå om den inte hade uppfattats som en egenskap hos »andra», hos dem som har värde och legitimitet. Om inte respektabiliteten hade varit en av de viktigaste mekanismerna för att göra vissa grupper till »de andra» och patologisera dem, skulle jag inte gjort den till det främsta föremålet för min studie. Att respektabiliteten är ett problem erkänns sällan av dem som får den med sin position, som normaliseras av den och som inte behöver bevisa den. Hos dem som känner sig positionsbestämda av den och positionsbestämmer sig själva med respektabilitetsdiskursen påverkar den däremot till stor del responserna. För de 83 Vita arbetarklasskvinnorna i denna longitudinella etnografiska studie, utförd i nordvästra England, utgör respektabiliteten ständigt ett problem.

¹ Genom hela boken skrivs »Vit» med stor bokstav för att undvika normalisering (se (charles), 1992).

Feministisk teori och kulturteori har ett fruktbart samröre med teorier om identiteter och subjektstrukturer, men endast ett fåtal av dessa teorier utforskar hur »verkliga» kvinnor framförhandlar och förstår sig »själva». I den här boken sätts teoretiska debatter in i en kontext genom ingående, detaljerad etnografisk forskning. Boken grundar sig på forskning som bedrivits under sammanlagt tolv år, varav tre år helt har ägnats åt deltagande observation på fältet. Forskningen inleddes när kvinnorna skrev in sig på en »omvårdnadskurs» vid ett lokalt college och följer deras banor genom arbetsmarknad, utbildning och familj. I denna bemärkelse tillhör min forskning det som Marcus (1992) definierar som en moder-nistisk etnografi, eftersom den koncentrerar sig på hur subjektivitet konstrueras på en rad olika platser och genom tiden och därigenom möjliggör långtidsanalyser av förflyttningar, investeringar och positioner. Den ingår i den brittiska kulturforskningstraditionen i det avseendet att teoretiska, metodologiska och politiska frågor bearbetas genom empirisk förståelse, och historiska arv som genomsyrar samtida föreställningar uppmärksammas noggrant. Boken stödjer sig på en rad kulturteoretiker och feministiska teoretiker som får kugga i kvinnornas erfarenheter av att leva i olika sociala positioner och kulturella föreställningar.

Det har inom den feministiska forskningen på senare år funnits en markant tendens att i allt mindre utsträckning tala med och lyssna på människor utanför universiteten. Den här boken visar hur radikalt teorier kan förvandlas om andra tillåts delta i samta-len. Kvinnorna i denna undersökning är inte bara siffror ur vilka subjektpositioner kan avläsas; de skapar aktivt innebörden av de positioner de (mervilligt eller frivilligt) lever i (eller vägrar leva i). De metodologiska debatterna om kunskapsproduktion är av central betydelse för boken, som ger sig in i de mer allmänna epistemologiska diskussionerna om reflexivitet och metodologi samtidigt som den också explicit anger genom vilka processer teorierna formas och omformas efter hand.

Den här boken bygger på en specifik grupp kvinnors försök att hitta framkomliga vägar i klass, kön, hetero/sexualitet, femininitet, omvårdnad och feminism, men dess inriktning är allmännare än så. Den ifrågasätter de teoretiska ramar feminist, kulturteoretiker

och sociologer har skapat för att förstå hur kvinnor lever och producerar sig själva genom sociala och kulturella relationer. Min analys ger i sina förgreningar en väl förankrad teoriram som kan tillämpas på andra grupper (som också har en position i respektabilitets närhet).² I respektabiliteten ingår omdömen som har att göra med klass, ras, kön och sexualitet, och olika grupper särskiljs genom deras möjligheter att ge upphov till, motsätta sig och uppvisa respektabilitet.³ Genom att använda respektabilitet som ett analysredskap syftar denna bok till att återinföra klass i feminist- och kulturteorin, eftersom klass som begrepp och arbetarklasskvinnor som grupp i det närmaste har försvunnit från feminismens och kulturteoris dagordning. Som boken kommer att utvisa uppkommer dock kategorin »kvinna» alltid genom processer som innefattar klass, och klassindelning ger synnerligen påtagliga effekter på det dagliga livet.

I denna inledning kartläggs respektabilitets centrala betydelse för klasskategoriseringens utveckling. Därefter följer ett argument för att återinföra klassbegreppet, och en idé om hur det ska gå till presenteras. I sista avsnittet beskrivs hur boken är upplagd, och mina motiv för att skriva den anges.

Respektabla distinktioner

Respektabiliteten var en av de viktigaste mekanismerna för att klassbegreppet skulle växa fram. Finch (1993) visar hur kategoriseringen av samhällsgrupper i Storbritannien och Australien uppstod genom sättet tolka beteendet hos kvinnor i storstadslum och uppdelningen av dessa kvinnor i respektabla och icke-respektabla. Denna uppdelning, hävdar hon, kom att betraktas som en rimlig grund för att förhålla sig till och lägga sig i hur människor, som definierats som arbetarklass, levde; Nead (1988) visar på vilka sätt synen på respektabilitet var viktig i artonhundratals visuella framställningar av femininitet och moralomdömen om kvinnors

² Duneier (1992) har t.ex. visat hur respektabiliteten är viktig även för Svarta män i Chicago.

³ Skeggs (1994c) visar hur en grupp unga Svarta kvinnliga rappare motsätter sig varje försök att hålla tillbaka deras sexualitet genom respektabilitetsdiskurser.

utseende. Omdömen om respektabilitet hade stor betydelse även för hur kvinnors hem organiserades, hur deras barnomsorg ordnades och vilken kontroll de hade över de övriga familjemedlemmarna. Sådana omdömen förekommer även idag, som Susan konstaterar efter ett besök av en hälsovårdsinspektör:

Du vet de bedömer en och de frågar en alla möjliga indirekta frågor som om man var för dum för att fatta vart de vill komma, och hela tiden vet man att de tänker »hon är färdig, hon är inget bra, hon kan inte uppföstra sina barn ordentligt», och vad man än gör så vet de vad man går för. I deras ögon duger man aldrig, man når aldrig upp till deras standard. [Susan, 1992]

Man måste hela tiden väga allting noga: ser det för vulgärt ut? ser jag ut som en subba i det här? vad kommer folk att tycka? Jag blir galen av att aldrig kunna klä mig utan att tänka: »Ser jag jättebillig ut? Är det för grovt? Ser jag ut som en hund?» [Anne, 1992]

Respektabiliteten har alltid varit en klassmarkör och en klassbörda, Respektabiliteten har alltid varit en klassmarkör och en klassbörda, ett riktmärke att sträva mot: Engels beskrev på artonhundratalet respektabilitetens ideal som »något synnerligen motbjudande», »ett falskt medvetande som trängt in i benmärken på arbetarna» (1953:522–23). Att arbetarna indelas och indelar varandra i grova och respektabla har en lång historia (se Tracey, 1975): det har gjorts många försök – ofta genom religionen – att »rädda» Vita arbetarklasskvinnor ur icke-respektabilitetens klor. Att inte vara respektabel är att ha lågt socialt värde och svag legitimitet.

Respektabiliteten hade också en avgörande betydelse för föreställningen om det engelska. Den var en av de viktigaste beståndsdelarna i vad det innebar att höra till, ha värdighet och vara en individ. Som Strathern (1992) påpekar var respektabiliteten medlet för att göra moralen offentlig och få den att uppfattas som ett kunskapsobjekt. Respektabilitet inbegriper moralisk auktoritet: de som är respektabla besitter en sådan auktoritet, de som inte är respektabla gör det inte. Men det var endast vissa grupper som betraktades som kapabla att vara moraliska, de övriga ansågs behöva kontrolleras. Strathern hävdar att »grunden för den engelska klanrättshögheten är personers individualitet», och denna individualitet var tillgänglig endast för den finare medelklassen. Den avgränsades mot

massornas bristande individualitet. »Individer» var de respektabla, de moraliska, de värdiga, de engelska, de Vita, de som inte tillhörde arbetarklassen och som kunde sätta sig till doms över andra. Respektabilitet blev en egenskap hos medelklassindivider som definierades mot massorna. Dessa klassförhållanden återspeglades på innebörden av att vara en värdig, moralisk individ, och denna spegling har gått i arv och bildar bakgrund till den här undersökningen och försöken att förstå varför respektabiliteten är eftersträvsvärd idag. Även om klassförhållandena uppenbarligen har antagit olika skepnader under skilda historiska perioder finns det vissa väsentliga drag som består. Arbetarklassen är fortfarande »massifierad» och märkt som »de andra» i akademiska och folkliga framställningar, och arbetarna framstår som patologiska: när man, för att skapa stöd för det konservativa partiets politik för lag och ordning, på ett cyniskt sätt beskriver de ensamstående mödrarna som ett hot mot samhällsordningen, så visar det, liksom beskrivningen av »socialbidragsmammor» och »crackbarn» i USA, hur lätt historiska tankekonstruktioner kan återanvändas. På liknande sätt tyder ett mode som nyligen spreds i den brittiska utgåvan av tidskriften *Marie Claire* under rubriken »det kommunala bostadsområdets billiga brudar» på att arbetarklasskvinnor fortfarande framställs som »avvikande» i sin sexualitet.

Kvinnorna i den här studien är medvetna om sin plats, om sin sociala position och om försöken att representera dem. Denna präglar ständigt deras responser. De arbetar med en dialogisk förmåga av erkännande: de erkänner andras erkännanden. Erkännande förekommer aldrig utan värdeomdömen och kvinnorna är ständigt medvetna om hur verkliga och imaginära andra bedömer dem. Erkännandet av sin position intar en central plats i de *processer* genom vilka subjektet konstrueras. Genom hela boken visar jag hur erfarenheter av att tilldelas en position och klassificeras (som arbetarklass, som heterosexuell, som feminin, som omvårdande, som vulgär, som feminist) ger upphov till olika responser som inverkar på subjektstrukturen. Dessa erkännanden gör att kvinnorna kan navigera sig fram genom klassifikationsystemen och mäta och värdera sig i enlighet med dem. Ett viktigt drag i studien är att de sällan känner sig väl till mods när de anpassar sig till sina positio-

ner. De lever på sina sociala platser med olust. I boken utforskas olustkänslan i att hänföras till tecken som man både tillhör och inte tillhör (Butler, 1992).

Bokens genomgående huvudteman är de följande: för det första *identifikations- och differentieringsprocesser*, däribland igenkänning, disidentifikation, dissimulering* och subjektstrukturering; för det andra *frågor om läge*, positioner och rörelser genom sociala rum och platser – här ges frågor om *tillbräde* särskild uppmärksamhet; för det tredje *granskning av tillämpbarheten hos begrepp* och kategorier som används här och mer allmänt i feministisk teori och för det fjärde *spridningen av olika kapitalformer*. I detta kapitel ges först ett argument för att återinföra begreppet klass i feministisk teori och kulturteori. Därefter get jag en teoretisk bakgrund – om kapitalmetaforer och subjektproduktion – till resten av boken, och till sist skisserar jag huvudinnehållet i kapitlen och diskuterar vad som drev mig till att studera respektabilitet.

Varför återinföra klass?

Finch (1993) undersöker hur kategorin »arbetarklass» uppkom genom medelklassens begreppsläggning. Kategorin uppstod ur en oro över samhällsordningen och genom medelklassens försök att skapa distans till definitiva »andra». Finch visar att medelklassen kom att känna igen sig genom kontrast: en sådan kontrastverkan åstadkom de genom att skapa och sprida framställningar av olika »andra». McClintock konstaterar:

De degenererade klasserna, definierade som avvikelser från den normala människotypen, var lika nödvändiga för medelklassens definition av sig själv som föreställningen om degenerationen var för föreställningen om framtidskridandet, ty hur långt vissa delar av mänskligheten färdats längs framtidskridandets väg kunde mätas endast genom avståndet till dem som hamnar på efterkälken. (1995:46)

Medelklassens begreppsläggning möjliggjordes av vissa upplysningsmetoder, till exempel surveyundersökningar, observation,

* Om orden »disidentifikation» och »dissimulering», se översättnot i inledningen till kapitel 5, ö.a.

fotografering och etnografi, som ingick i projektet att skapa »förnuft» genom att klassificera observerbart beteende, det som Finch definierar som »den klassande blicken»:

För att göra de observerade människorna begripliga hänvisade medelklassobservatörerna till bland annat boendeförhållanden ... dryckesbeteende ... språk (både vilken typ av saker det talades om och hur dessa betecknades – bokstavligt talar vilka typer av ord som användes) och barns beteende ... Dessa hänvisningar var *moraliska*, inte ekonomiska. (1993:10; kursivering tillagd)

Mot slutet av artonhundratalet hade »arbetarklassen» blivit en vetbar, mätbar och organiserbar kategori. De som hörde dit gick att känna igen och de kunde lära sig att känna igen sig själva genom kategorisering: en kategorisering som inledningsvis saknade innebörd för dem. Det viktiga med användningen av moraliska kategorier var, enligt Finch, att den placerade kvinnor i den diskursiva konstruktionens medelpunkt, eftersom det framför allt var kvinnor som observerades. Kärran i alla formuleringar om arbetarklassen var den diskursivt konstruerade moderna familjen, det vill säga medelklassfamiljen. Kvinnors beteende tolkades i förhållande till rollerna som fruar och mödrar, och tolkningen grundades på hur ansvarsfulla de var, hur de behärskade sin sexualitet, hur de tog hand om, skyddade och uppfostrade sina barn och hur de skötte den allmänna övervakningen av arbetarklassmännen. Observationer och tolkningar av arbetarklasskvinnors sexuella beteende grundade på deras utseende hade avgörande betydelse för medelklassens begreppsläggning.

Kulturen av familjelivet var ytterst viktig både för medelklassens definition av sig själv och för vidmakthållandet av en imperialistisk nations idéer. Det arbete som krävdes för att skapa detta familjeliv osynliggjordes dock ofta genom att tjänstefolk användes för hushållsytorna (McClintock, 1995). Enligt McClintock (1995) gav medelklassernas självdefinierande upphov även till raskategoriseringarna. Dessa kopplades ihop med klasskategoriseringarna genom den allmänna definitionen av »farliga klasser». Tjänstefolket avbildades till exempel ofta med den förnedrande rasikonografien – med smittsamma sjukdomar, promiskuitet och barbari. Som Eng-

els (1844/1958) påpekar beträffande arbetarklassen: »en fysiskt degenererad ras, berövad varje spår av mänsklighet, förnedrad, moraliskt och intellektuellt förkrympt till bestialitet» (s. 33) som är »en helt annan ras» (s. 361). McClintock visar att bilder av degenererade hem ofta användes för att jämka samman motsägelsefulla i imperiets hierarki.

Det är i dessa historiska klassproduktioner varje framställning av klass är belägen: klass är en diskursiv, historiskt specifik konstruktion, en produkt av medelklassens politiska konsolidering, och den innehåller inslag av fantasi och projektion. Den historiska uppkomsten av klasskategorier ger oss diskursiva ramar som möjliggör, legitimerar och projiceras på materiella ojämlikheter. Föreställningar om klass är tautologa i det att positioner som bestäms av hur man kategoriserar och framställs påverkar tillgången till ekonomiska och kulturella resurser. De diskursiva konstruktionerna känns igen som ett slags positionsbestämning, vilket är förklaringen till att kvinnorna reagerade så negativt på försöken att klassificera dem som arbetarklass (se kapitel 5). De har tilldelats en position genom den historiskt diskursiva konstruktionen klass, och denna position inverkar på deras uppfattning om sig själva och andra.

Den långvariga och kontinuerliga processen att framställa arbetarklassen hade inte sin historia i någon representation av ett original, av något verkligt; ändå har det kontinuerliga re-representandet av representationer – som vissa teoretiker skulle kalla en upprepningsprocess (där framställningar, eller representationer, hela tiden refererar till sig själva genom dagliga reproduktioner) – verkliga effekter i människors responser på den. Som min undersökning visar reproduceras emellertid inte en representation rakt av, utan den möter motstånd och antar nya former i den dagliga gestaltningen. Klasskategorier fungerar inte bara som en organiserande princip som möjliggör och sätter gränser för sociala förflyttningar och samspel, den reproduceras också på det intima planet som en »känslöstruktur» (jfr Williams, 1961, 1980) i vilken rivvel, oro och fruktan präglar subjektivt produktionsprocessen. Att klassas som arbetarklass ger, enligt Kuhn (1995), upphov till en ständigt rådsla för att inte »riktigt ha fått till den».

Förstår man inte vilken betydelse klasspositionen har, blir många av kvinnornas rörelser genom det sociala rummet, genom utbildningar, familjer, arbetsmarknader och i synnerhet i produktionen av sin subjektivitet obegripliga. Trots det har klass nästan försvunnit ur de feministiska analyserna, till och med hos dem som säger sig inna en materialistisk feministisk ståndpunkt (se t.ex. Hennesy, 1993).⁴ Detta kan bero på att flertalet feministiska diskussioner om klass tidigare inriktades på mycket ingående marxistiska analyser av familjen, arbetsmarknaden och hushållsarbeters värdet (Brewgel, 1979; Brenner och Ramas, 1984), eller också kanske klassbegreppet försvann för att klass är så svårt att definiera. Menar vi till exempel klassstruktur, identitet, medvetande, handlande eller något annat när vi pratar om klass? Även andra svåra frågor väcks: Hur förhåller sig klass till arbetsdelningen efter kön, och är klass orsak eller verkan? Har feministisk undvikit klassbegreppet eftersom klass inte går att mäta exakt? (se Crompton, 1993, som ger en sammanfattning av diskussionerna). Eller är det så att de som numera får möjlighet att skriva och förtädda feministisk teori och kulturteori inte har upplevt eller känt av klass lika direkt som de upplevt kön? Klassstillhörigheten kanske inte uppfattas som något problem av dem som har privilegier att kunna strunta i den.⁵ McRobbie (1982) hävdar att reträtten från klass inom feministisk teori har haft den viktiga funktionen att göra det möjligt att undersöka andra områden av kvinnors liv, såsom staten och lagen. Men det tycks som om barnet kastats ut med badvattnet. Att klass inte längre används som ett teoretiskt verktyg innebär inte att fenomenet har upphört att existera, bara att somliga teoretiker inte längre sätter värde på det. Detta innebär inte att kvinnorna därmed skulle uppleva ojämlikhet på något annat sätt, det skulle snarare göra det svårare för dem att identifiera och utmana grunden

⁴ Detta kan ha att göra med nationella olikheter. Klass var aldrig lika viktig för amerikanska feminister som för feminister i Australien, Kanada, Irland och England.

⁵ Detta är just nu en viktig fråga i samband med omläggningen av den högre utbildningen i Storbritannien. Endast de som hör till de privilegierade forskningsuniversiteten kommer att få tid att publicera något. De är de som kommer att representera den akademiska feminismen (se Skeggs, 1995c).

för den ojämlikhet de upplever. Klassojämlikheter existerar bortom de teoretiska framställningarna av dem. Forskningen inom feministisk teori från ett marxistiskt perspektiv till mer litterärt präglade inflytanden motsvaras av en klassforskning, vilket leder till att feministisk teori blir »finare» genom det kulturella kapital de som har tillgång till »finkultur» och högre utbildning besitter: i vissa fall har feministisk teori blivit ett medel för att visa upp sin »tankeskärpa» och skylla över de ojämlikheter som gör att denna »tankeskärpa» kan skapas och förevisas.

Reträtten från klass har försiggått inom en rad olika akademiska fält. De som retireerar brukar antingen borse helt från klass eller också hävda att klass »allt mer blir en överflödig fråga» (se t.ex. Holton och Turner, 1989, 1994). Det senare befästs av de förläggare som säger till mig att »klass säljer inte». Crompton (1993) definierar reträtten som den sociologiska motsvarigheten till »den nya individualismen», en forskjutting som märks mycket tydligt i många postmoderna teorier (Callinicos, 1989; Skeggs, 1991c). Intressant nog avfärdas inte ras som en strukturalistisk dinosaurie. En stor del av det postmodernistiska teoretiserandet avfärdar klass som ett strukturalistiskt begrepp, en modernistisk relik som helt saknar tillämpbarhet när vi nu förmodas kunna färdas genom skillnader som inte belamras av vare sig struktur eller ojämlikhet. Begreppet 1994). Harvey (1993) påpekar ironin i att detta sker vid en tidpunkt då affärsintressen fungerar som klasser och använder staren som ett klassinstrument (Edsall, 1984).⁶ Andra retireerar från klassanalysen genom att lägga fram empiriska belägg för att betydelsen av klass har minskat. De brukar använda studier av social rörlighet, utbildningsmöjligheter och väljarbeteende för att »bevisa» klassforsvagningen. Goldthorpe och Marshall (1992) hävdar emellertid att exakt samma empiriska data kan användas för att visa att klass fort-

6 Harvey (1993) konstaterar att samtidigt som republikanerna och Thatcher-regeringen utkämpade ett allmänt klasskrig – alla medel tillätna – mot de minst privilegierade delarna av befolkningen (se exempelvis Segal (1991) om feminiseringen av fattigdomen), så påstod mycket privilegierade teoretiker att klass inte spelade någon roll.

farande har betydelse som ett av de huvudsakliga medlen för social differentiering, och Warde (1994) påpekar att »klassforsvagningsresen» oftast är ren spekulatation utan särskilt mycket substantiellt stöd.

Sökandet efter en mer passande benämning drar emellertid bort uppmärksamheten från exploatering. När en reträtt har påbörjats bör vi fråga oss vems erfarenheter det är som tystas ner, vems liv som ignoreras och vems liv som anses värda att studera.⁷ Vi behöver också tänka igenom hur ansvar och kunskap förhåller sig till varandra: att strunta i eller osynliggöra klass innebär att avsäga sig ansvar (genom privilegier) för klasseffekterna. Osynliggörandet av klass representerar ett historiskt stadium där medelklassens identitet garanteras. En gång i tiden ansåg medelklassen att klassbegreppet var nödvändigt för att upprätthålla och befästa maktskillnader: begreppet osynlighet på senare tid tyder på att dessa skillnader nu har institutionaliserats, legitimerats och blivit väl etablerade. Så hellre än att överge klassbegreppet såsom varande en reaktionär konfiguration vill jag ge det nya nyanser och visa att klass är ett av de viktiga inslagen i subjektiviteten, en historisk specificitet och en del av kampen om tillgången till resurser och levnadssätt. Klass genomsyrar inte blott just dessa kvinnors subjektivitet utan är av central betydelse för oss alla, även om vi inte känner oss hindrade därav eller vill erkänna det, även om vi undviker klass genom disidentifikation och dissimulering.

I nästa avsnitt, som handlar om kapitalmetaforer, redogör jag för de teoretiska utgångspunkterna för samtliga kapitel i boken. Dessa utgångspunkter har valts för att de ger störst förklaringskraft när jag försöker förstå hur klass och kön skär varandra i subjektproduktionen. De möjliggör en analys med vars hjälp vi kan förstå motsägelser och investeringar genom tid och rum. De teoretiska utgångspunkterna fastläggs här så att jag i varje kapitel kan utmejsla deras nyanser i förhållande till de olika formerna av vård och

7 Walkerdine och Lucey (1989) säger att arbetarklassen har lämnats åt sitt öde eftersom den inte lyckades leva upp till sin revolutionära potential, som var en fantasi medelklassen projicerade på den. Nu har istället medelklassen hamnat i de sociologiska undersökningarnas brännpunkt (se Savage m.fl., 1992).

omsorg, femininitet, klass, feminism och sexualitet. Varje kapitel modifierar dessa utgångspunkter genom att analysen är så specifikt, men ytterst utgör de bokens arkeologiska grund.

Teoretiska utgångspunkter: kapitalmetadorer

Bourdieu (1979, 1986, 1987, 1989) framlägger en klassteori som grundar sig på »kapitalteorierna» i det sociala rummet. Strukturen hos detta rum bestäms av hur olika »kapitalformer» är fördelade, av hur deras egenskaper är fördelade, egenskaper som kan förmedla styrka, makt och följaktligen vinster till innehavaren. Teorin möjliggör även en analys av maktens mikropolitik. Med denna modell kan vi se hur klassformningen sker mellan abstrakta strukturer och vardagslivets konkreta detaljer, och vi kan också konstatera att den ständiga föränderligheten leder till att denna klassformning oundvikligen är partiell (Sayer och Walker, 1992). Klass är enligt Bourdieu varken någon essens eller någon obestämd uppsättning fluktuerande tecken, utan en godtyckligt pålagd definition med verkliga sociala effekter (Moi, 1991). Han urskiljer fyra typer av kapital: ekonomiskt, kulturellt, socialt och symboliskt:

- 1 Ekonomiskt kapital: hit hör inkomster, förmögenheter, ekonomiska arv samt penningtillgångar.⁸
- 2 Kulturellt kapital: kan förekomma i tre former – förkroppsligat kapital, det vill säga i form av långvariga mentala och kroppsliga dispositioner, objektifierat kapital, kapital i form av kulturella tillhörigheter och institutionaliserat kapital, vilket leder till sådant som utbildningskvalifikationer. Femininitets- och maskulinitetsdiskurser förkroppsligas och kan användas som kulturella resurser. Detta betyder inte att könsbaserade relationer är rent kulturella. Det är de inte. Kulturellt kapital existerar bara i förhållande till ett nätverk av andra kapitalfor-

⁸ Detta bör inte sammanblandas med de teorier som framförs av Wright (1985, 1989) och Savage m.fl. (1992), där tillgångar definieras som antingen egendom, färdigheter och/eller organisation. Savage (1992) hävdar att organisations-tillgångar i sig är medel för mansmakt.

- mer. Kön bär på olika stort symboliskt kapital i olika sammanhang (Moi, 1991).⁹
- 3 Socialt kapital: resurser baserade på förbindelser och grupp-tillhörighet. Detta kapital alstras genom relationer.¹⁰
 - 4 Symboliskt kapital: detta är den form olika typer av kapital antar när de väl har varseblivits och erkänts vara legitima. Legitimering är den avgörande mekanismen i omvandlingen till makt. Kulturellt kapital måste legitimeras innan det kan få symbolisk makt. Kapital måste betraktas som legitimt innan det kan omsättas. Allt kapital är kontextspecifikt. Alltså fördelas människor i det övergripande sociala rummet efter hur stor *volym* de totalt besitter, vilken *sammansättning* deras kapital har, vilken vikt de skilda kapitalformerna i deras sammansatta kapital har jämfört med varandra och hur *volymen* och *sammansättningen* utvecklas med tiden enligt deras *rörelsebanor* genom det sociala rummet.

Det sociala rum vi lever i har genererats historiskt. Om vi betraktar kapitalöverföring genom tiden, alltså från släktled till släktled, kan vi se hur vi vid födseln inträder i ett nedävt socialt rum med vilket det följer tillgång till och förvärrande av olika stora kapitaltillgångar. Genom att ha fötts in i köns- klass- och rasrelationer kommer vi att besätta tillhörande positioner som »kvinna», »Svart», »arbetarklass» (Moi, 1991). Vi ärver också sätt att förstå; vi ärver de inerbörder och den mening som hör samman med sociala positioner och kunskapspositioner. Ingen kapitaltyp kan existera utanför de sociala positionernas inbördes relationer; dessa sätter gränser för vilka slags kapital som är tillgängliga från de olika positionerna. De blir könsbestämda genom att levas, genom att cirkuleras, och på samma sätt blir de klassbestämda, rasbestämda och sexualitetsbestämda: processerna verkar samtidigt. De sociala kapitalrelationer vi föds in i och rör oss i har konstruerats historiskt genom

⁹ Moi (1991) hävdar att sättilivida som kön aldrig uppträder i ett »rent» eget fält finns det inget sådant som rent »könskapital». Det kapital som står på spel är alltid det symboliska kapital som är relevant för just det undersökta fältet.

¹⁰ Moi (1991) ger ett utmärkt exempel, där hon visar hur Simone de Beauvoirs förhållande med Jean Paul Sartre ökade de Beauvoirs sammanlagda kapital.

kamp om tillgångar och utrymme. Kön, klass och ras är inte kapital i sig, de förser oss snarare med de relationer genom vilka kapital organiseras och värderas. Maskulinitet och vithet är, för att ta ett exempel, högt värderade (och normaliserade) kulturella kapitalformer.¹¹ Vår sociala plats påverkar våra rörelser och relationer till andra sociala positioner och därmed vår förmåga att omsätta de tillgångar vi redan har. Om man till exempel föds in i en Vit arbetarklassfamilj med små mängder historiskt bestämt legitimt kulturellt kapital (låt säga det kapital »grabbarna» i Willis (1983) studie hade i form av en fysisk machohårdhet, eller arbetarklassfemininiteten hos kvinnorna i min studie), kommer förmågan att omsätta denna tillgång att kringkärvas av arbetsdelningen och det värde som vissa genom historisk symbolisk kamp skapade tillgångar redan har tilldelats. »Grabbarna» finner att deras fysiskhet har lågt värde i en ekonomi som domineras av tjänstesektorn. Men trots sin oförmåga att omsätta denna maskulinitet på arbetsmarknaden kan de använda den för att få makt (men inte kapital) i sina relationer med kvinnor. På samma vis hade kvinnorna (som jag visar i kapitel 4) vid 16 års ålder endast ett begränsat kapital – deras feminina kulturella kapital – och detta kunde omsättas endast på en krympande arbetsmarknad eller som obetald arbetskraft i frivillig omvårdnad eller inom familjen. När de använde sin femininitet och sitt utseende på äktenskapsmarknaden (se kapitlen 6 och 7) kunde de förhandla till sig mer makt, men bara i förhållande till andra personer och utan att få större tillgång till någon mer vitt omfattande institutionell makt. När de bedrev handel med sin femininitet blev de emellertid själva föremål för bytshandeln.

¹¹ Bourdieu (1986) anser att etnicitet och kön har skilda funktioner. Etnicitet, hävdar han, fördelar sina medlemmar i samhällsklasser efter gruppens ställning i den etniska hierarkin, medan kön fungerar som en fördelningsmekanism inom samhällsgruppen. Därmed blir kön en sekundär egenskap och kapitalet förblir neutralt. McCall (1992) föreslår emellertid en annan Bourdieu-läsning, som tar vara på hans idé om förkroppsligade kulturella kapital och tyder den så att dispositioner är könsbestämda. Därmed är könsbestämda responser i sig kapitalformer, alltså förkroppsligat feminint kapital. Könsbestämda dispositioner är snarare konstituerande i den sociala strukturen än härledda ur den (McCall, 1992).

Kvinnorna hade knappa resurser att handla med; deras förmåga att öka sina kapitaltillgångar, att omsätta dem för att göra materiella vinster, var starkt begränsad. Denna förmåga inskränktes även av de »familjefaktorer» som påverkar varje slags kapital, eftersom en stor andel av de unga kvinnorna (28 procent) hade fått kämpa med våldsamma fäder, barnhem, fosterföräldrar, separerade eller skilda föräldrar, vilket allvarligt störde deras förmåga att samla på sig kapital. De stiger alltså aldrig in på en jämn spelplan.

Bourdieu's ekonomistiska metaforer gör det lättare att förstå hur tillträde, resurser och legitimitet bidrar till klassformingen. Vi kan exempelvis försöka varför de som har en liten mängd kulturellt kapital kommer att få svårt att bredda dess sammansättning och följaktligen kommer att ha en kringkuren rörelsebana. För att inte relativisera de skilda kapitalformerna måste vi förstå genom vilka mekanismer de blir möjliga eller stympas. Vi behöver ta reda på hur de från tidigare kapitalrörelser historiskt genererade strukturer, till exempel arbetsmarknaden och utbildningssystemet, institutionaliserar (det vill säga ger utrymme för omsättning av olika kapitalformer). Förkroppsligat kapital, till exempel utseende, kan omsättas på arbets- och äktenskapsmarknaden (vilket visas i kapitel 6). Klasspositioner är inte bara relativa former i det sociala rummet, de är institutionaliserade positioner: medelklassens kulturella kapital kan ge betydande vinster på arbetsmarknaden. I kapitel 3 kartläggs de symboliska och historiska strider varigenom värd och omsorg institutionaliserades till en form av arbetarklassfemininitet med begränsad ekonomisk kapitaltillgång, och kapitel 4 visar hur dessa symboliska strider institutionaliserades genom att de tillgängliga subjektpositionerna begränsades.

Vi ska dock komma ihåg att de olika kapitalformer Bourdieu urskiljer i grunden är metaforer, de är inga beskrivningar av empiriska positioner.¹² De är, enligt Moi (1991), användbara eftersom vi med hjälp av dem kan se vad som ligger i enskilda gruppers intres-

¹² A. Young (1990) hävdar att den lingvistiska process som kallas metafor innebär att vissa egenskaper hos en företeelse förs över till och påläggs någon annan företeelse så att man sedan skriver eller talar om den senare som om den var den förra. I denna process ingår både substitution och förskjutning. Den är aldrig enbart en beskrivning.

sen och vilka vinster en sådan grupp gör. Bourdieu utvecklar dessa metaforer i *La Distinction*, men kodar i slutändan beteckande så kyligt och mekaniskt att den lust och smärta som hör samman med kön, klass och sexualitet inte kommer fram. Den här boken gömmer däremot inre undan dessa ojämlikhetens känslomässiga aspekter.

Det är de symboliska striderna som leder till att ojämlikheter ifråga om kapital kan reproduceras. Genom att analysera tillgång till och legitimering av kulturformer kan vi se hur kulturellt kapital omvandlas till symboliskt kapital (eller inte) och därmed hur ojämlikheter alstras och en systematisk maktförsvagning uppkommer. Det symboliska kapitalet är ett mäktigt kapital: det ger makt. Om ens kulturella kapital inte ges legitimitet så kan det inte användas som en tillgång att göra affärer med; det kan inte omsättas (trots att det kan behålla sin betydelse och innebörd för den enskilde) och dess makt är inskränkt. Femininitet kan till exempel betraktas som ett slags kulturellt kapital. Femininiteten är den diskursiva position som könsrelationerna ger tillgång till och som kvinnor uppmanas att inna och använda. Användningen av den präglas av det nät av sociala positioner tillhörande klass, kön, sexualitet, region, ålder och ras som garanterar att den kommer att upptas (och möta motstånd) på skilda sätt. Medan maskulinitet är mer gångbar och ger större vinster på arbetsmarknaden (män har till exempel fortfarande de flesta jobben på den primära arbetsmarknaden), är möjligheten att omsätta femininitet begränsad. Femininiteten ger bara begränsad tillgång till potentiella maktförmer.

Femininitet kan socialt användas taktiskt snarare än strategiskt. De Cerreau (1988) skiljer mellan strategi och taktik: strategin är, enligt honom, institutionellt positionspresämd och kan följa sitt samband med makten; taktiken saknar institutionell lägespresämning och kan inte utnyttja fördelarna av en sådan position. Taktiker går främst ut på att manipulera händelserna så att de förvandlas till chanser; taktiska alternativ har mer att göra med begränsningar än med möjligheter. De bestäms av maktens frånvaro, medan strategerna organiseras genom att makten postuleras. Femininiteten för inre med sig något stort socialt, politiskt och ekonomiskt vär-

de.¹³ Den är ingen stark tillgång i utbyret. Som McCall (1992) påpekar är femininitet sällan enbart vinstgivande för kvinnor, vilket är underförstått i Bourdieus definitioner. Detta resonemang utvecklas i kapitel 6.

De flesta framställningar av människor tillhörande arbetarklassen bidrar till att sänka värdet på deras redan magra kapital och frånta det dess legitimitet, vilket ytterligare minskar möjligheten att använda kapitalet, och varje omvandling av det till symboliskt kapital stoppas. När omvandlingen av kapitalet blockeras upprätthålls ojämlika positioner. Utbildningens allokering av funktion spelar en viss roll i att arbetarklassgruppens kulturella kapital fråntas sin legitimitet och får ett begränsat värde. Kapitalomvandlingen blockeras även på den kulturella och diskursiva nivån, varigenom en grupp tack vare sitt symboliska kapital kan använda sin makt för att kulturellt och ekonomiskt utnyttja en annan. Det klassiska exemplet är när Svarta kvinnor och män symboliskt framställdes som aravistiska, djuriska och omänskliga för att legitimera slaveri och kolonial exploatering (Fryer, 1984). Likaså blockerar nedströmmande framställningar av Vita arbetarklasskvinnor deras kapacitet att omvandla sitt kulturella kapital till symboliskt kapital för att vinna andra slags kapital och försäkra sig om en materiell trygghet.

Strider om kulturella och symboliska kapitalformer förekommer på nationell såväl som på global nivå. Det är på det lokala planet fränkännandet av legitimitet möter motstånd. Att man lokalt kan motverka att det egna kulturella kapitaler fråntas sin legitimitet innebär dock inte att kapital vars värde redan sänkts kan omsättas. Det tyder snarare på en flyktig väggran att vara maktlös. Att man utmanar sin maktlöshet innebär inte att man automatiskt byter till maktpositioner. Det innebär i klartext att man vägrar finna sig i att betraktas som maktlös eller tilldelas en position utan makt.

För att tänja de ekonomiska metaforerna ytterligare kan det vara bra att tänka på värdet av de arenor där det handlas med olika kapitalformer. Ett maktfältets struktur beror, enligt Waquant (1993), i varje ögonblick på de strider om kapitalformernas vikt i förhållan-

¹³ Se Skeggs (1991b) som utvecklar det som sägs i kapitel 5 om hur maskulinitet används som en institutionaliserad strategi i klassrummet och hur femininitet och sexualitet används som taktiker för att motverka maktlöshet.

de till varandra som utkampas inom strukturen. Att *inte* vara medelklass värdesätts förvisso av många grupper inom arbetarklassen. Faktum är att det ofta förekommer en noggrann övervakning av aspirationer, vilket framgår av fraser som »han är för stor för sina skor», »hon är fin i kanten» eller »hon rättar inte in sig i leder». Sådana standardfraser har, som Walkerdine och Lucey (1989) påpekar, till syfte att påminna oss om vem vi är. Kvinnorna i min undersökning »vet sin plats». En tydligt uppvisad arbetarklassighet, till exempel i form av en stark dialekt eller kritik mot det pretentiösa, kan däremot värderas lägre på arenor (marknader) som dem för utbildning eller media, där bytesvärdena sällan sätts av arbetarklassen. Olika arenor har olika slags makt.¹⁴ Såsom ett institutionellt forum för symboliskt kapital kan media legitimera medelklassens symboliska makt, medan ett lokalt arbetarklassmotstånd saknar ett mäktigt forum där de egna anspråken på legitimitet – »rätt att finnas till» – kan föras ut. Media kan som institution utöva symboliskt våld mot arbetarklassen. Det är dessa skilda marknadsvärden (själva historiskt utvecklade genom arbetsdelning, genom motstånd mot denna, genom kamp mot exploatering och förvägrad legitimitet) som kan ge vissa dispositioner ett lokalt kulturellt värde, medan deras bytesvärde är lågt på de marknader som har betydelse för den ekonomiska överlevnaden. Kvinnorna utäder ständigt in på handelsarenor där deras sexualitet, femininitet och respektabilitet värdesätts efter tariffer som bestäms av andra.

Liksom kapitalmetaforer ger oss utgångspunkter för att förklara makt och bytestransaktioner vid reproduktionen av ojämlikheter, har rumsmetaforer ett likartat förklaringsvärde när det gäller rörelser i det sociala rummet och vad som begränsar dem. Rumsmetaforer såsom läge och position hjälper oss att begripa hur resurser och människor fördelas och allokteras.¹⁵ Kvinnors förflyttningar i det sociala rummet (deras sociala rörlighet) har också en fysisk aspekt, i synnerhet i de områden de nekas tillträde till.

¹⁴ Waquant (1993) hävdar att staten är det stora förrådet för symbolisk makt, centralbanken för symbolisk kredit.

¹⁵ Hos Smith och Katz (1993) finner man kritik mot användningen av rumsliga metaforer.

Tillgången till kunskap, kapital och förflyttning är ett av de viktigaste inslagen i min undersökning. Postmodernistiska teorier låter förstå att man av fri vilja kan röra sig mellan de sociala positioner som står öppna för människor att inta, men den här undersökningen visar hur en begränsad tillgänglighet är avgörande för subjektstrukturen. Ekonomiska positioner, institutionspositioner, subjektpositioner och diskursiva positioner är inte lika tillgängliga för alla. Att vara en »individ» är exempelvis sällan ett tillgängligt diskursivt redskap för en arbetarklasskvinnas självinsikt. Detta har kopplingar till Foucaults senare verk (1988) där han säger att subjektivitet endast går att konstruera från positioner i sociala relationer och strukturer.

Jag ska nu ange hur jag i resten av boken använder vissa begrepp. Subjektivitet används för betingelsen att man är underkastad reglerande ramar för kunskap och tal, och denna subjektivitet konstrueras efter hand. Begreppet är utvecklats ur Henriques m.fl. (1984) som använder franskans *assujettir* så att det betyder både att frambringa subjektivitet och få någon att underkasta sig. Jag undersöker dessa processer genom att utforska kvinnornas upplevelser av vad det är *att vara* genom kategorier som »kvinna», »feminin» eller »heterosexuell». Och jag undersöker subjektpositioner för att i detalj se hur kvinnor blir enskilda subjekt, och i synnerhet då respekterbara subjekt. Subjektpositioner är effekter av diskurser och (organisations-)strukturer.¹⁶ De ingår i större diskurser (vård och omsorg förekommer till exempel inom en rad olika verksamheter och yrken). Hur enskilda diskurser präglar subjektpositionerna beror på hur de är organiserade genom institutionsstrukturer (som utbildning och media). Diskursiva positioner är mindre specifika än subjektpositioner. Respektabilitet är en diskursiv position som präglar hur subjektpositioner anammas och vad de innehåller. Institutionsorganisationen påverkar vilken form diskurser kan anta och vilka diskurser som är tillgängliga för distribution. Vilken gestalt enskilda subjektpositioner antar beror inte enbart på vilken position de har i vidare diskurser och mer omfattande institutioner utan också på hur de anammas. Vissa subjektpositioner fram-

¹⁶ De kan också frambringas av text- och filmstrukturer.

bringar kanske inte någon subjektivitet om de är obesatta eller om ingen investerar i dem. Subjektspositioner skiljer sig också från sociala positioner. Sociala positioner grundar sig på någon strukturell organisering såsom klass, ras och kön, och därigenom hindras eller möjliggörs förflyttningar till vissa subjektspositioner. Dessa strukturellt organiserade sociala positioner möjliggör och begränsar vår tillgång till kulturellt, ekonomiskt, socialt och symboliskt kapital och därmed förmögan att känna igen oss i de subjektspositioner vi innehar. Det är genom att vi (dis)identifierar oss med och (dis)simulerar dessa sociala positioner och subjektspositioner som våra identiteter kommer att te sig sammanhängande.

Bokens uppläggning

I kapitel 2 beskrivs de processer som styr i min forskning och arbetet med denna bok. Kapitlet anknäver till mer omfattande diskussioner inom feministisk teori, metodologi och epistemologi om erfarenhetens innebörd och tolkningens roll, om ansvar och ansvarighet i konstproduktionen. Forskarens auktoritet ifrågasätts och de maktförhållanden som blottläggs i forskningsproduktionen granskas. Kapitel 3 ger en historisk bakgrund som också bidrar till att underbygga det som sägs i boken. Där kartläggs hur vår tids arv, diskursiva ramor och subjektspositioner har uppkommit. Kapitlet visar att arbetarklasskvinnor alltid anses vara både ett problem och en lösning då samhällsordningen befunnit sig i nationell kris, och därmed framgår det hur en viss typ av utbildning, så kallade »omvårdnadskurser», utvecklades. Dessa kurser skapades för att få arbetarklasskvinnor att utföra och finna glädje i sina hushållsplikter, se till att de kunde hålla ordning på sig själva och arbetarklassfamiljen *samt* utgöra en tillgänglig och billig arbetskraftsreserv. Respektabiliteten var nära knuten till familjeideal, en norm som pålagts dem från en helt annan social position – men blev ett sätt att visa hur man skilde sig från de kvinnor som tilldelades exempelvis positionerna patologisk, smittsam eller giftig. Genom att kartlägga hur omvårdnadskurserna utvecklats i förhållande till mer omfattande respektabilitetsdiskurser knyts detta kapitel till det nästföljande, kapitel 4, där jag undersöker hur kvin-

norma kommit att utveckla och övervaka omvårdande jag. Kapitlet är inriktat på de praktiker som uppmuntras på »omvårdnads-kurserna» och de omvårdnadsframträdanden som gestaltas där, varav en del inverkar på hur kvinnorna konstruerar sig till »omvårdande kvinnor». Det visar hur annorlunda arbetarklasskvinnor skapar sin subjektivitet jämfört med vad som ofta antagits i feministisk forskning och kulturteori.

I kapitlet därefter, kapitel 5, forskningsfokus till en mer allmän analys av hur kvinnorna lever klass i sitt dagliga liv. Jag tittar på hur fullständigt avgörande klass är för kvinnornas rörelser mellan olika subjektspositioner. Deras subjektiviteter formars genom disidentifikationsprocesser och dissimuleringsprocesser, vilket visar hur klass verkar på ett intimt och känslomässigt plan. Kapitlet kartlägger också hur klass reproduceras genom inskränkningar av kapitalutbytet, och jag föreslår att det kan vara användbart att tänka sig att skikning i samhällsklasser främst handlar om tillgång och uteslängning, det vill säga mer om vad människor saknar än om vad de har. Kvinnorna ville inte stämpas som arbetarklass, men de var, som kapitel 6 visar, mer ambivalenta när det gällde femininiteten. I det kapitlet kartläggs hur respektabilitet konstrueras i motsättning till sexualitet och hur kvinnorna investerar i femininitet men ändå inte uppfattar sig själva som feminina. Jag analyserar hur femininiteten betraktad som useende används för att framträda, förklä sig och härna andra.

Igenkänning får en ännu mer avgörande betydelse för identifikationsprocesserna när heterosexualliteten undersöks i kapitel 7. Genom en historisk utveckling har ordet »lesbisk» kommit att förknippas med sexualiserade Svarta och Vita arbetarklasskvinnor, och sexualitet förmedlas alltid genom respektabilitet. Genom att utforska ett annat av kvinnornas försök att skapa distans till kategorin arbetarklass undersöker detta kapitel hur de genom institutionalisering och materiell praktik lever i kategorin heterosexuallitet, och ändå vägrar att känna igen sig som heterosexuella. I detta kapitel ifrågasätts värdet av kategorin heterosexuallitet. I det sista kapitlet utforskas feminismens klassinriktade tilltal genom att analysera vad kvinnorna visste om feminism och vilket slags feminism som var tillgänglig för tolkning då forskningen pågick. Jag tittar på

hur investeringar i respektabilitet och feminitet blockerar investeringar i feminism. I kapitlet läggs det fram förslag på hur feministteoretiker kan skapa dialog med arbetarklasskvinnor (och därigenom åstadkomma riktigare teorier).

Drivkrafter och paralleller

Drivkraften bakom min forskning var att jag ville utveckla det slags teori som, enligt Lyotard (1984), har till uppgift att ta strid, att vända upp och ner på en verklighet, på sociala relationer och på människors relationer till föremål och varandra, relationer som är skriande outhärdliga. Det började som en naiv önskan att få igång en mer allmän samhällsförändring. Numera inser jag att detta kan vara svårare att uppnå, även om det fortfarande finns kvar som ett ideal. Jag hoppas att den här boken ska utgöra en utmaning mot självbelåtenheten hos teorier som osynliggör arbetarklasskvinnor eller som genom okunnighet och fördomsfullhet patologiserar dem, och mot den lättvindighet med vilken politiker kan köra fram »patologiska arbetarklasskvinnor» för att vinna trovärdighet i reaktionära politiska kampanjer.

Min drivkraft är också delvis självbiografisk och har uppstått ur mina erfarenheter av att marginaliseras:

Jag läser en kvinnas bok och träffar en sådan kvinna på en fest (nu en kvinna som liknar mig) och tänker efter visst övervägande: Det finns något som skiljer oss åt. För hundra år sedan hade jag putsat dina skor. Jag vet det, men det gör inte du. (Steedman, 1986:2)

Min mammas syster var hembiträde i sin ungdom. Det är bara sextio år sedan. Min mamma slapp dela hennes öde eftersom hon var yngre. Det har varit mycket plågsamt att skriva den här boken eftersom ämnet har legat mig så nära. Jag skriver det här medan min mamma packar upp kristallglaset hon har köpt åt mig för att markera att jag är respektabel. Jag har aldrig uppnått den respektabilitet mina föräldrar ägnat sitt liv åt att önska sig och kämpa för (jag är inte gift och har barn, är inte försörjd och skyddad av någon ekonomiskt trygg man, är inte sexuellt återhållsam, och mitt hem är sällan oklanderligt rent – även om mitt beroende och mitt jobb

i andras ögon kan förefalla synnerligen respektabelt). Mina föräldrar hoppas att jag ska bära respektabilitetens kännetecken om de omger mig med de rätta symbolerna. Respektabilitet är således en sammansmältning av tecken, ekonomi och praktiker, som värderas olika från olika positioner inom respektive utanför respektabiliteten.

Vad jag inte hade väntat mig var att forskningsprocessen skulle väcka så starka känslor. Kapitlet om klass var nästan outhärdligt att skriva eftersom jag insåg att även jag hade investerat mycket i respektabilitet när jag känt mig förskrämd på universitetet. Jag tvingades erinra mig hur jag ljugit om mammas och pappas yuken eftersom jag var rädd min underlägsenhet skulle märkas. I ett försök att skapa distans till sexualiteten »gjorde jag mig» naivt (överdrivet) feminin på ett sätt jag aldrig tidigare hade gjort. Min förmåga att samla utbildningskapital och kulturellt kapital har emellertid bara förstärkt min känsla av att vara marginaliserad. Jag är nu ännu mer medveten om vilka de »rätta» måttstockarna och kunskaperna är, men också om hur man bedöms av dem som inte passar in. Jag förstår önskan att höra till, att normaliseras, att inte märkas, att inte bli bedömd, men jag är också medveten om att det är omöjligt. Närhet till »rätt» kunskap och måttstockar garanterar inte att man blir accepterad. De gör dig bara ännu mer medveten om hur »fel» det du gör, ditt utseende och dina kunskaper egentligen är. Som tur var hade jag på 1980-talet tillgång till en annan diskurs som jag kände mig mer hemma i: marxismen. Marxismen erbjöd mig skydd mot den nedvärdering och de bedömningar man upplever i det dialogiska erkännande som baseras på andras värderingar och historiska arv. Ändå räckte marxismen inte till, vilket kommer att framgå av denna bok.

Jag skrev den här boken eldad av lidelse och vrede. Jag såg »klassanalyserna» försvinna ur feminismen och kulturforskningen samtidigt som klass mer och mer blev ett problem för de vänner jag växte upp med, för människorna jag levde (och lever) med och för kvinnorna i denna undersökning. Jag kände mig fångad mellan två världar: en som byggde teorier om en tilltagande rörlighet, tillgänglighet och lekfullhet och en annan som var reglerad, krigsskuren, förnekad och kriminaliserad. När klyftan mellan de båda värld-

darna vidgades (när det postmodernistiska modet stod på sin höjdpunkt) använde jag den här boken för att försöka skapa förbindelse-länkar, för att kunna bygga teorier som kan tala tvärsöver tomrummet, för att få klass att spela roll.

Det sorgligaste med författandet har varit att jag inte rättvisande kunnat förmäla de här kvinnornas mångsidighet, deras förmåga att komma igen, deras goda humör och deras skäppa. De är så mycket intressantare och insiktsfullare än den här boken kan förmedla i ord; sorgligt nog har den känslösamma sidan av forskning-
en nästan försvunnit vid den akademiska analytiska filteringen. De gav mig kunskaper som min förmäla utbildning hade avskurit mig ifrån och de gav mig massor av stöd och mycket glädje. Jag kommer alltid att vara tacksam mot dem, inte bara för att de gjorde min sociala rörlighet möjlig och garanterade mig en större respektabilitet, utan också för att de blivit min »dialogiska andra» som hjälper mig att motverka andras prententioner och omdömen. De får mig att känna att min olust inför vissa former av feministisk forskning och kulturteori är berättigad och driver mig att undersöka varför. Jag hoppas bara att jag gjort dem rättvisa i denna bok. De kommer i slutänden att vara mina domare, det är jag förvissad om.

2

Respektabel kunskap: erfarenhet och tolkning

I det här kapitlet försöker jag åskådliggöra de processer som verkar inom den feministiska emografin. Min redogörelse täcker bara vissa delar eftersom det skulle vara omöjligt att reducera forskningsmöter till text och förmäla det på ett fullständigt sätt: det händer så mycket under så lång tid. Det här är en feministisk redogörelse för feministisk forskning och den ger sig in i diskussioner som förs inom feministisk metodologi och epistemologi.¹ Den redogör för makt och legitimitet och fokuserar erfarenhet och tolkning. Det här kapitlet underbygger resten av boken så som metodologi underbygger all teori. Att strunta i metodologiska frågor är att anta att kunskap kommer från ingenstans och låta kunskapsmakarna svära sig fria från ansvar för vad de producerar och hur de framställer saker och ting. Att skjuta metodologin åt sidan innebär att våra redskap för att producera kunskap hålls dolda, att privilegieförhållanden maskeras och att det inte syns att de som har kunskapen är belägna någonstans: därmed erkänner man inte vilken avgörande betydelse det ofta förekommande överflödet av kulturellt, socialt, utbildningsmässigt och ekonomiskt kapital har för produktionen av all kunskap.

Även metodologin är teori, en teori om metoder som påverkar svaren på en rad frågor – vem man ska studera, hur man ska studera dem, vilka institutionella praktiker man ska tillägna sig (t.ex. tolkningspraktiker), hur man ska skriva och vilken kunskap man ska använda sig av. Sådana beslut placerar varje kunskapsprodukt

¹ Dessa diskussioner utforskas även i Skeggs (1994b, 1995b). En allmänare kartläggning av de processer som förekommer vid produktionen av feministisk kulturteori finner man i Skeggs (1995a).

